

Paweł KORDACZKA, Rysunek z cyklu „Kobiety”

Marcin LUTOMIERSKI (Polska)

W „POLSKIM LONDYNIE”

(Krzysztof Muszkowski, *Kroniki londyńskie*,
Archiwum Emigracji, Toruń 2009, ss. 128.)

Kroniki londyńskie są czwartym wydanym w kraju zbiorem felietonów i szkiców Krzysztofa Muszkowskiego oraz siedemnastą publikacją z Serii „Literackiej” Archiwum Emigracji. Jak wiadomo, oprócz gromadzenia, katalogowania, badania i udostępniania zbiorów toruński ośrodek zajmuje się również wydawaniem literatury (łącznie z publicystyką i piśmiennictwem wspomnieniowym) emigracji polskiej po drugiej wojnie światowej. Dodajmy, że Seria „Literacka” jest interesującą formą popularyzacji kultury tegoż wychodźstwa.

Krajowemu czytelnikowi należałoby przybliżyć teraz – choćby w największym skrócie – postać autora *Kronik*... Na marginesie trzeba wspomnieć, że jego biogramu nie znajdziemy na przykład (i niestety) w monumentalnej i ważnej przecież *Encyklopedii polskiej emigracji i Polonii* (t. I–V, Toruń 2003), próżno szukać go również w *Małym słowniku pisarzy polskich na obczyźnie 1939–1980* (Warszawa 1992). Garść informacji na temat życia i pisarstwa Muszkowskiego podaje Stefania Kossowska w przedmowie do *Notatek londyńskich* (Toruń 1997).

Krzysztof Muszkowski urodził się w 1919 roku w Warszawie. Brał czynny udział w kampanii wrześniowej, potem walczył w Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej; został wywieziony do Związku Sowieckiego, gdzie po tzw. amnestii wstąpił do armii gen. Władysława Andersa. Dzięki temu mógł później przedostać się do Anglii i służyć tam w 300 Dywizjonie Bombowym. Po wojnie współpracował m.in. z „Orłem Białym”, „Wiadomościami” (sekretarz redakcji w latach 1946–1952), „Dziennikiem Polskim”, „Tygodniem Polskim”, „Tygodnikiem Polskim”, „Kulturą”, a także Radio „Voice of America” i Sekcją Polską BBC. Jako emeryt mieszkający w Wielkiej Brytanii jeszcze aktywniej zajął się publicystyką.

Opublikowane w *Kronikach londyńskich* felietony i szkice Muszkowskiego były wcześniej (2005 – 2008) ogłaszane w londyńskiej prasie: na łamach „Dziennika Polskiego”, jego weekendowego dodatku „Tygodnia Polskiego”, a także – „Nowego Czasu”. Trzeba jednak dodać, że prezentowany tom nie zawiera dokładnych adresów bibliograficznych. Tylko we wstępie – napisanym przez Annę Supruniuk – odnajdujemy powyższą informację, natomiast po każdym tekście widnieje data jego pierwodruku

(tak przynajmniej można sądzić). Brakuje również wzmianki o tym, czy wprowadzono jakiegokolwiek zmiany natury językowo-stylistycznej, interpunkcyjnej, graficznej itp.

Tytuł prezentowanego wyboru tekstów Muszkowskiego trafnie odnosi się do treści książki. Zasadniczo rzecz ujmując można stwierdzić, że choć tematyka wypowiedzi jest zróżnicowana, to najczęściej pojawia się w niej dawny i współczesny „polski Londyn” tudzież krajowe problemy z perspektywy „polskiego Londynu” widziane. Zestawienie *Kronik... z wcześniejszymi tomami autora* (m.in. *Notatki londyńskie*, 1997; *Spod angielskiego parasola*, 2006) prowadzi do konstatacji, że emigracyjny publicysta coraz chętniej wspomina Londyn sprzed pół wieku. Stąd też najnowsza książka Muszkowskiego przynosi wiele interesujących faktów, ocen, sądów i komentarzy na temat środowiska uchodźców, a potem emigrantów polskich, w stolicy Wielkiej Brytanii. Autor w anegdotyczny niekiedy sposób opowiada o genezie i roli emigracyjnej prasy, zwłaszcza „Wiadomości” oraz „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza”. Niemala liczba tekstów poświęcona jest zasłużonym dla kultury polskiej emigrantom, takim jak np. Mieczysław Grydzewski, Edward Raczyński, Stanisław Baliński, Zygmunt Nowakowski – których publicysta znał osobiście, czasem również współpracował. I wbrew pozorom prawie nieobecna jest tu mitologizacja wspominanych postaci.

Tom felietonów i szkiców Muszkowskiego zainteresuje badaczy, którzy zajmują się wciąż mało znanym rozdziałem historii polskiej kultury, a mianowicie dziejami niepodległościowego wychodźstwa XX wieku. W dzisiejszej rzeczywistości krajowej książka ta jest również ciekawą formą popularyzacji wiedzy o wojennym uchodźstwie i emigracji 1945 roku. Przede wszystkim jednak lektura *Kronik... otwiera intrygujące pole do rozważań o „polskim Londynie”*. Warto podkreślić, że stanowi on interdyscyplinarne i wieloaspektowe pole badawcze, które nie doczekało się jeszcze należącego monograficznego opracowania. Tymczasem już od pierwszych lat II wojny światowej Londyn (nazywany niekiedy „Warszawą nad Tamizą”) był dla Polaków na obczyźnie namiastką wolności. Tutaj odrodziła się polska armia, legalny rząd, powstały kulturalne i społeczne instytucje, zrzeszenia i stowarzyszenia, działały także oficyny wydawnicze i ukazywały się liczne czasopisma, publikowane głównie z myślą o Polakach-emigrantach. Ponadto ugrupowania polityczne przeżywały zaraz po wojnie okres swojej wzmożonej aktywności. W „polskim Londynie” w sposób szczególnie obchodzono rocznice związane z narodową historią, literaturą i sztuką. Wśród najważniejszych miejsc spotkań polskich emigrantów wymienia się Ognisko Polskie (gdzie rocznie odbywało się około trzystu

różnego rodzaju spotkań – naukowych, literackich, artystycznych), Klub Orła Białego, Dom Kombatanta i Klub Lotnika, oprócz tego podczas różnych uroczystości, świąt i rocznic spotykano się w kościołach i na cmentarzach. „Polski Londyn” – ku rozczarowaniu samych emigrantów a uciesze władz warszawskich – był też areną kłótni i potępieńczych swarów. Do najistotniejszych z nich można zaliczyć interpretację najnowszych dziejów Polski oraz konflikt wokół prezydentury. Dodajmy na koniec, że środowisko londyńskie było również przedmiotem wielu akcji podejmowanych przez służby agenturalne Polski Ludowej, które usilnie zabiegały o rozbięcie państwa polskiego na wygnaniu.

Mimo że „jak z rękawa sypią się 60-letnie wspomnienia” (*27 Rosary Gardens, London SW7*), Muszkowski nie unika mówienia o sprawach bieżących. Z właściwą sobie wrażliwością na problemy rodaków (tak za granicą, jak i w kraju) podejmuje temat masowej emigracji zarobkowej z Polski początków XXI wieku. Wypowiedzi te, niepozbawione reminiscencji i zestawień typu: dzisiejsza a nasza emigracja, przepełnione są troską i optymizmem, który wynika z postrzegania podróży „za chlebem” jako swoistej szansy na wzbogacenie się nie tylko materialnie, ale i intelektualnie. Upraszczając nieco, można by powiedzieć, że w podobny sposób autor *Kronik... widzi Unię Europejską*, którą pomimo coraz bardziej krytycznego spojrzenia, wciąż widzi jako przede wszystkim szansę dla Polski.

Jeśli idzie o styl pisarstwa Muszkowskiego, to na potrzeby niniejszego wywodu pozwolę sobie opisać go za pomocą kilku znaczących przysłówków: konkretnie i krótko, a zarazem przenikliwie i rzeczowo. Jest jeszcze jedna cecha: wprawdzie autor panuje nad publicystycznymi emocjami, ale jego wypowiedziom nie brakuje również polemicznego (czasem może nawet ideologicznego) ostrza. Dla przykładu, ówczesnego prezydenta Rosji nazywa „towarzyszem Putinem”, raz jeszcze zaświadcza, że jest przedstawicielem (niestety, jednym z ostatnich) dawnej emigracji niepodległościowej, tzw. emigracji pojałtańskiej.

Troska o narodową tożsamość nie przeszkadza Muszkowskiemu w dostrzeganiu problemów cywilizacyjnych, które mają charakter uniwersalny (np. wszechobecnego pośpiechu, dewaluowania słów i gestów). Bez względu na podejmowany temat, centrum zainteresowań publicysty stanowi człowiek: jego troski i radości. Autor *Kronik londyńskich* okazuje się uważnym i przenikliwym obserwatorem życia ludzkiego, dostrzegającym jego bogactwo i skomplikowanie.

Marcin Lutomiński

Copyright © by Union of Polish Writers Abroad
Adres Redakcji: 238–246 King Street, London W6 0RF, England

ISBN 1 8989 2385 4

Komitety Redakcyjny

Krystyna BEDNARCZYK
Katarzyna BZOWSKA-BUDD
Andrzej KRZECZUNOWICZ – Redaktor Naczelny
Anna Maria MICKIEWICZ
Krzysztof ROWIŃSKI
Jerzy TUSZEWSKI
Regina WASIAK-TAYLOR – Sekretarz Redakcji

Współpraca: Anna WALLEs, Andrzej Maria BORKOWSKI
Adiustacja i korekta: Teresa JEŚMANOWA
Redakcja techniczna i skład: Marek CZUBEK

Następny numer *Pamiętnika Literackiego* ukaze się w marcu 2011 r.
Autorów prosimy o nadsyłanie prac do końca stycznia 2011 r. na dys-
kietce w systemie Microsoft Word wraz z wydrukiem w formacie A4 z
podwójnym odstępem i 1,5 cm marginesem.

Pamiętnik Literacki można nabyć w kraju w Księgarni im. Bolesława
Prusa w Warszawie oraz w Księgarni Polskiej Macierzy Szkolnej, 238–246
King Street, London W6 0RF lub w Księgarni „Veritas”, 63 Jeddo Road,
London W12 9EE oraz u wydawcy: Związek Pisarzy Polskich na Obczyż-
nie, 238–246 King Street, London W6 0RF, England.

Cena pojedynczego egzemplarza £8,00 wraz z przesyłką.

Wszelkie prawa przedruku i przekładu zastrzeżone.

Druk i oprawa: POLPRINT, 63 Jeddo Road, W12 9EE, Tel. 020 8749 0777

PAMIĘTNIK LITERACKI

Tom XXXIX

Projekt okładki
Tadeusz TERLECKI

Rysunki
Paweł KORDACZKA

Wydawca

Związek Pisarzy Polskich na Obczyżnie

CZERWIEC 2010
LONDYN

